

Андрій Чвалюк

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
експерт Асоціації реінтеграції Криму
(Дніпро, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9795-2734>
Researcher ID: GQZ-8514-2022
prepod100500@gmail.com

DOI: 10.33498/Юш-2024-01-069

УДК 341.1/8

ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНСОЛІДАЦІЮ МІЖНАРОДНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ДЕРЖАВНУ ЗБРОЙНУ СТРУКТУРУ

Анотація. Стаття присвячена з'ясуванню перспектив застосування міжнародної відповідальності за консолідацію міжнародної злочинної організації в державну збройну структуру. порушені у статті питання викликані потребою належного реагування світової спільноти на випадки офіційного “працевлаштування” міжнародних злочинців, які останнім часом набули масового характеру. Застосування нових практик державно-злочинного співробітництва підриває фундаментальні принципи, норми та правила, які лежать в основі міжнародного правопорядку і тому потребує конвенційного засудження з наступним притягненням винних осіб до міжнародної відповідальності.

Метою статті є визначення перспектив застосування міжнародної відповідальності за консолідацію міжнародної злочинної організації в державну збройну структуру та встановлення суб'єктів цієї відповідальності.

Основні результати дослідження полягають у встановленні: механізмів застосування міжнародної відповідальності за консолідацію міжнародної злочинної організації в державну збройну структуру; кола суб'єктів, що мають нести цю відповідальність; кваліфікації зазначених злочинів відповідно до норм міжнародного права; юрисдикції органу, уповноваженого розглядати справи.

У висновках зазначається, що міжнародне право має достатньо функціоналу для притягнення до кримінальної відповідальності вищих державних посадових осіб, які створюють і використовують злочинні організації з метою вчинення міжнародних злочинів. Зокрема, застосуванню у цій ситуації підлягає один із Нюрнберзьких принципів, який затверджує, що той факт, що особа, яка вчинила діяння, що становить злочин за міжнародним правом, діяла у ролі глави держави або відповідальної державної посадової особи, не звільняє її від відповідальності за міжнародним правом.

Початкове утворення органу виконавчої влади та наступне використання його для здійснення міжнародної злочинної діяльності (Іран) чи консолідація раніше створеного злочинного “проксі” у структуру власних збройних сил (Російська Федерація (РФ)), у підсумку призводить до однакових шкідливих наслідків і є рівнозначним злочином, відповідальність за який мають нести особи, причетні до створення цих організацій та управління ними.

Демократичні держави світу мають об'єднати свої зусилля для протидії використанню РФ та її “проксі” небезпечної організованої злочинності, через укладання відповідних двосторонніх угод. Докази, зібрані в результаті цієї взаємодії, стануть підставою для звернень до Міжнародного кримінального суду.

Ключові слова: міжнародна відповідальність; міжнародний злочин; міжнародна злочинна організація; група “Вагнера”; тероризм; Міжнародний кримінальний суд.

© Андрій Чвалюк, 2024

Людство не раз ставало свідком того, як держави йшли на змову із кримінальними структурами або окремими злочинцями заради досягнення власних цілей. Однак ХХІ ст. загострило цю проблему кардинальним чином, у результаті чого геополітичне протиборство набуло відверто злочинного характеру. Держави почали вдаватись до державного тероризму й інтегрувати терористичні угруповання до своїх силових відомств. Зникаюча межа між державою і злочинним світом є тривожною тенденцією, яка вимагає рішучої протидії та глобального осуду.

І якщо питання державного тероризму вже понад 20 років стають об'єктом наукових досліджень і їх конвенційне засудження міжнародним співтовариством є лише питанням часу, то офіційне “працевлаштування” державою міжнародних злочинців вбачається дещо новою практикою і потребує, на нашу думку, належного теоретичного опису і, за можливості, кваліфікації.

Еволюція світової політики, зокрема протиправних засобів її реалізації, призводить до виникнення нових феноменів, яких правова наука ще не встигла осмислити. Ми пропонуємо перші кроки їх концептуального аналізу, заповнюючи існуючу прогалину в науковій літературі.

Метою дослідження є визначення перспектив застосування міжнародної відповідальності за консолідацію міжнародної злочинної організації в державну збройну структуру та встановлення суб'єктів цієї відповідальності.

Яскравим прикладом залучення злочинців до виконання державних завдань є каперство, що практикувалося багатьма європейськими країнами й США у XV–XIX ст.¹. Причому каперство – використання з дозволу верховної влади держави, що воює, озброєного судна для захоплення торгових кораблів ворога, у ті часи було визнаною міжнародним морським правом практикою, від якої відмовились лише у 1856 р.². Подальші, більш сучасні, механізми державно-злочинного партнерства мали характер або мовчазної згоди на вчинення злочинів на ворожій території або таємного забезпечення іноземних кримінальних структур фінансами (зброєю, інформацією тощо). І відбувалися з метою ослаблення держави-супротивника, як в офіційно оголошених війнах, так і під час “холодного” суперництва за керівне місце на геополітичній арені.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації (далі – РФ) в Україну, і вчинювані її військовими та найманцями злочини проти мирного населення, порушило питання про закріплення у міжнародному праві таких термінів, як “держава-злочинець” і “держава-терорист”. Адже належним чином сформульований термінологічний базис дасть змогу раз і назавжди відмежувати цих специфічних суб'єктів міжнародного права від пересічних “мафіозних держав”. Хоча, ми припускаємо, що за певних умов, держава одночасно може бути і мафіозною, і терористичною.

¹ John A, ‘Coneybeare and Todd Sandler. State-Sponsored Violence as a Tragedy of the Commons: England’s Privateering Wars with France and Spain, 1625–1630’ (1993) 77 Public Choice 879–97.

² Declaration Respecting Maritime Law. Paris, 16 April 1856 <<https://ihl-databases.icrc.org/ru/ihl-treaties/paris-decl-1856?activeTab=default>> (accessed: 20.01.2024).

Уряди і шпигунські агентства, зокрема в демократичних країнах, і раніше часто вербували злочинців для контрабанди зброї союзним повстанцям в інших країнах або навіть для вбивства ворогів за кордоном.

На відміну від звичайних держав, мафіозні держави не просто час від часу покладаються на злочинні групи для досягнення певних зовнішньополітичних цілей. У мафіозній державі вищі урядовці фактично стають невід’ємними учасниками, якщо не лідерами, злочинних підприємств, а захист і просування бізнесу цих підприємств стають офіційними пріоритетами. На думку Н. Мойзеса,

мафіозні держави не піддаються простій класифікації, стираючи концептуальну межу між державами і недержавними суб’єктами. У результаті їхню поведінку важко передбачити, що робить їх особливо небезпечними гравцями в міжнародному середовищі³.

Децю інша ситуація із державами-спонсорами тероризму. Спочатку цей статус надавався відповідно до офіційної позиції державного департаменту США. Згодом визнавати окремі держави спонсорами тероризму почали інші держави та міжнародні організації. Держави (юрисдикції), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міждержавних організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, позбавляються міжнародної допомоги і доступу до інвестицій доти, доки не визнають свою провину у порушенні міжнародних конвенцій і не почнуть ліквідувати наслідки своєї шкідливої діяльності. Наприклад, Судан перебував під санкціями 27 років⁴, а Іран перебуває під ними вже 40 років поспіль.

Збільшуючи тиск на Іран, США зважилися на безпрецедентний крок і у 2019 р. визнали іранський Корпус вартових ісламської революції (далі – КВІР) терористичною організацією. Вперше в історії Вашингтон наділив таким статусом державну збройну структуру. Експерти вважають, що ‘таке рішення призведе до нового розуміння терміну “тероризм”⁵, яке, на нашу думку, і так доволі сильно розмите.

КВІР є військовою гілкою виконавчої влади Ісламської республіки Іран і згідно зі ст. 150 конституції країни існує паралельно з її збройними силами, виконуючи обов’язки ‘з наголосом на братерській співпраці та злагоді між ними’⁶. Тобто перш ніж отримати статус терористичної організації зазначена збройна структура мала цілком законний статус у системі національних органів виконавчої влади. Зазначене дає всі підстави стверджувати, що від-

³ Moisés Naím, ‘Mafia States. Organized Crime Takes Office’ <<https://www.foreignaffairs.com/mafia-states>> (accessed: 20.01.2024).

⁴ ‘United States takes Sudan off terrorism list after 27 years’ <<https://www.reuters.com/article/idUSKBN28O1I7/>> (accessed: 20.01.2024).

⁵ Смагин Н, ‘Страна вне закона. Чем опасно, что США признали иранский Корпус стражей террористами’ <<https://carnegiemoscow.org/commentary/78845/>> (дата звернення: 20.01.2024).

⁶ The Constitution of the Islamic Republic of Iran 1979 (rev. 1989) <https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989?lang=en> (accessed: 20.01.2024).

повідальність за дії КВІР має нести вище військово-політичне керівництво Ірану, від якого головнокомандувач корпусу і отримував всі накази. Те що влада Ірану звинувачення в наданні підтримки терористичним організаціям всіляко заперечує, ніяк не перешкоджає застосуванню норм міжнародної відповідальності.

Визнання КВІР терористичною організацією не відбулося миттєво. У 2012 р. КУДС – таємний підрозділ КВІР, що відповідає за екстериторіальні операції і за експорт іранської революції, через сприяння таким терористичним операціям, як Талібан, Хезболла, Хамас, внесла до свого списку терористичних організацій Канада⁷. На підставі цього можна зробити висновок, що процес збирання належних і достовірних доказів, які підтверджують зв'язок державної збройної структури з терористичними організаціями, справа доволі складна і довготривала й ґрунтується на плідному міжнародному співробітництві у цій сфері.

Окремою перешкодою на шляху визнання таких структур як КВІР терористичними організаціями є, зокрема, і національне законодавство постраждалих від його діяльності держав. Кримінальний кодекс Канади містить застереження щодо виключення військових частин або сторін збройного конфлікту з числа можливих суб'єктів терористичної діяльності.

Канадці, члени родини яких загинули від здійсненого КВІР теракту, не вважають це вагомою причиною і вимагають від свого уряду змінити законодавство⁸. Але оскільки КВІР є частиною збройних сил Ірану, а військова служба є обов'язковою, міністр юстиції Канади Д. Ламетті висловлює побоювання, що 'Кримінальний кодекс стане надто "грубим інструментом" для боротьби з цією організацією'⁹.

Фахівець із політики Близького Сходу Т. Джуно порушує питання:

Проблема полягає в тому, що за більш ніж 40 років існування Ісламської Республіки в КВІР несли службу понад сотні тисяч осіб, переважно призовників. Значна кількість службовців обіймали адміністративні посади або були кухарями. Чи дійсно варто їх карати?¹⁰.

З позиції людиноцентризму все правильно, але сигнали, що останнім часом надходять із багатьох "гарячих точок" світу, показують, як далеко може зайти кухар, який очолить приватну військову компанію.

31 січня 2023 р. на ресурсах Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) оприлюднили заяву групи експертів організації, які закликали до негайного незалежного розслідування грубих порушень прав людини та можливих військових злочинів і злочинів проти людства, скоєних у Малі групою "Вагнера" з 2021 р. Експерти помітили, що очевидне збільшення передання

⁷ 'Currently listed entities. Public Safety Canada' <<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx>> (accessed: 20.01.2024).

⁸ 'Families of PS752 victims push for government action against Iran on anniversary of deadly crash' <<https://www.cbc.ca/news/politics/families-ps752-canada-iran-irgc-terrorist-listing-1.7075536>> (accessed: 20.01.2024).

⁹ 'The U.S. did it. The EU might. Why Canada won't put Iran's revolutionary guard on its terrorist list' <<https://www.cbc.ca/news/politics/iran-irgc-terrorist-list-1.6637869>> (accessed: 20.01.2024).

¹⁰ Ibid.

традиційних військових функцій так званій групі “Вагнера” у різних військових операціях, включно з операціями, що визначаються як контртерористичні, поєднується із відсутністю прозорості та двозначність щодо правового статусу цієї приватної військової компанії¹¹.

Як зараз стало відомо, російські спецслужби використовували групу “Вагнера” та подібні до неї структури як свої проксісили, тобто неофіційну частину російських збройних сил, залучаючи її до різних збройних конфліктів по всьому світу – від Лівії, Центральноафриканської Республіки (далі – ЦАР), Малі, Нагорного Карабаху до України, намагаючись уникнути відповідальності за свої дії¹².

Незважаючи на те, що РФ фінансувала групу “Вагнера”¹³, у якийсь момент російське військове командування “втратило контроль”, і вирішило зробити її своєю частиною, аби повністю інтегрувати. Для цього міністр оборони РФ С. Шойгу підписав наказ, який визначав порядок організації службової діяльності добровольчих організацій. Документ передбачав підписання добровольчими загонами до 1 липня 2023 р. контрактів із міністерством оборони РФ, “з метою надання добровольчим формуванням необхідного правового статусу, створення єдиного підходу до організації всебічного забезпечення та виконання ними завдань”. Результатом стала відмова керівника “Вагнера” Є. Пригожина від виконання наказу і короточасний внутрішній конфлікт у РФ, що отримав назву “Заколот Пригожина”.

Заколот викрив деякі особливості взаємовідносин між державою Росія та “Вагнер”. По-перше, зі слів В. Путіна, “Вагнер” ‘повністю фінансувався з російського бюджету’. По-друге, у Росії формально ‘немає і не може бути приватних військових компаній, оскільки немає такого закону’¹⁴. Дивно, що за дев’ять років з моменту заснування групи “Вагнера” ці юридичні тонкощі чомусь нікого в Росії не хвилювали. Група “Вагнера” мала банківські рахунки, її керівництво володіло через підставних осіб різним майном у Росії та в окупованому Криму. Зокрема, портовим комплексом, ‘дуже зручним для всілякого малопомітного перевантаження різноманітних речей та здійснення їх поставок у країни Близького Сходу та Африки’¹⁵.

На нашу думку, керівництво Росії свідомо залишило правову лазівку, щоб при нагоді самостійно ліквідувати вагнерівців, після того, як вони зіграють свою роль або остаточно себе дискредитують. Що і трапилось. Через участь у війні в Україні, масові страти, згвалтування, викрадення дітей і фізичні знущання в ЦАР і Малі, група “Вагнера” спочатку була визнана транс-

¹¹ ‘Mali: UN experts call for independent investigation into possible international crimes committed by Government forces and “Wagner group”’ <<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/01/mali-un-experts-call-independent-investigation-possible-international-crimes>> (accessed: 20.01.2024).

¹² ‘Спадок “Вагнера”. Що зараз відбувається з найвідомішою російською ПВК’ <<https://focus.ua/uk/politics/600494-spadok-vagnera-shcho-zaraz-vidbuvayetsya-z-nayvidomishoyu-rosiyskoyu-pvk>> (дата звернення: 21.01.2024).

¹³ “Вагнер” повністю фінансується з держбюджету: отримав \$ 1 млрд – Путін’ <<https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/27/701631/>> (дата звернення: 21.01.2024).

¹⁴ Там само.

¹⁵ Бабін Б, ‘Севастопольский док-утопленик, шкільні сніданки та російські терористи’ <https://arcrimea.org/uk/investigations_ua/2023/06/22/sevastopolskiy-dok-utoplennyk-shkilni-snidanky-ta-rosiyski-terorysty/> (дата звернення: 21.01.2024).

національною злочинною організацією¹⁶, а потім і терористичною організацією¹⁷. Керівництво групи “Вагнера” потрапило під санкції, а прокуратура України разом з американськими колегами почали перекривати “Вагнеру” іноземні джерела фінансування.

За всіма ознаками групі “Вагнера” “настав час зникнути”, бажано разом із всіма її членами. Але організація розрослася до 50 000 осіб і мала важке озброєння, бронетехніку, засоби протиповітряної оборони, що робило її серйозною бойовою силою, здатною скинути владу, яка її створила. І хоча “Заколот Пригожина” провалився, публічні висловлювання В. Путіна, у спробі принизити військове значення групи “Вагнера” як самостійної бойової одиниці, як ми вже вище зазначали, наштотують на певні роздуми. Якщо Росія весь час фінансувала та використовувала у власних інтересах військову організацію від початку відому як “Вагнер”, чи має керівництво держави нести повну відповідальність, зокрема міжнародну, за їхні дії? На нашу думку, так.

Фахівець із міжнародного кримінального права Г. Богуш вважає, що резолюція, яку ухвала Парламентська Асамблея Ради Європи (далі – ПАРЄ), згідно з якою правлячий режим у Росії визнається терористичним, а ПВК “Вагнер” – терористичною організацією, ‘не тягне за собою юридичних наслідків для Росії’¹⁸. Але це хибна думка.

‘Ключова відмінність державного тероризму полягає в тому, що насильство здійснюють агенти держави’¹⁹, через що утворюється специфічний склад співучасників, який полягає в особливому статусі виконавців та організаторів міжнародного терористичного акту. Як впливає зі ст. 8 біс Римського статуту Міжнародного кримінального суду²⁰, за вчинення систематичних терористичних актів, окрім їх безпосередніх виконавців, має також нести відповідальність вище військово-політичне керівництво краї-

¹⁶ ‘Treasury Sanctions Russian Proxy Wagner Group as a Transnational Criminal Organization’ <<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1220>> (accessed: 21.01.2024).

¹⁷ Про визнання російської злочинної організації, відомої під назвою “приватна військова компанія Вагнера” або “Група Вагнера”, міжнародною злочинною організацією та засудження діяльності її учасників: Постанова Верховної Ради України від 6 лютого 2023 р. № 2903-ІХ. *Офіційний вісник України*. 2023. № 22. Ст. 1173; *Dėl privačios karinės bendrovės “Wagner” pripažinimo teroristine organizacija: Rezoliucija Lietuvos Respublikos Seimas*. 2023 m. kovo 14 d. Nr. XIV-1788 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f9bd0832c25411ed924fd817f8fa798e?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=6ca28820-3a45-414b-a1e4-63ae7676bbd3>> (accessed: 22.01.2024); Resolution on the Wagner group’s terroristic nature and actions. Adopted by the OSCE Parliamentary Assembly at the 30th Annual Session (Vancouver, 30 June to 4 July 2023) as a part of the Vancouver Declaration and Resolutions <<https://www.oscepa.org/ru/dokumenty/ad-hoc-committees-and-working-groups/ad-hoc-committee-on-counter-terror-ism/4755-oscepa-resolution-on-the-wagner-group-terroristic-nature-and-actions-30th-annual-session-2023/file>> (accessed: 22.01.2024); ‘Proscribed terrorist groups or organizations’ <<https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version>> (accessed: 20.01.2024).

¹⁸ ‘Парламентская ассамблея ОБСЕ признала Россию государством – спонсором терроризма, ЧВК “Вагнер” – террористической организацией’ <<https://theins.ru/news/263164>> (дата звернення: 22.01.2024).

¹⁹ Харченк І, Паніна І, ‘Дискусія про Росію як державу-терориста’ [2023] 1 (15) Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса 86–91.

²⁰ Rome Statute of the International Criminal Court. Rome (1998, 17 July) <https://web.archive.org/web/20160422075501/https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&lang=en> (accessed: 22.01.2024).

ни, яке уповноважено віддавати подібні злочинні накази. Отже, як ми вже зазначали в іншій своїй праці, ‘можна впевнено стверджувати, що вже скоєні в Україні представниками агресора акти тероризму будуть кваліфіковані Міжнародним кримінальним судом як воєнні злочини або злочини проти людяності’²¹. І немає ніякої різниці, було в цей час укладено між особою, яка вчинила злочин, і Міністерством оборони РФ контракт чи ні. На кваліфікацію це не вплине.

Рядові члени групи “Вагнера” вже зараз успішно притягуються українськими судами до кримінальної відповідальності за участь у терористичній організації²², тоді як керівництво РФ, яке створило цю терористичну організацію та у подальшому офіційно консолідувало її у власні збройні сили, на думку окремих авторів, нібито “захищено від іноземної кримінальної юрисдикції”. Однак, як слушно зазначають З. Торпін і Т. Короткий, ‘держава не може користуватись імунітетом у справах, пов’язаних з вчиненими нею міжнародними злочинами’²³. Отже, застосувати заходи міжнародної відповідальності до керівництва РФ можна і треба.

Нюрнберзькі принципи, що підтверджені Генеральною Асамблеєю ООН у резолюції № 95 (I) і у подальшому кодифіковані Комісією міжнародного права ООН, визначають: ‘той факт, що особа, яка вчинила діяння, що становить злочин за міжнародним правом, діяла в якості глави держави або відповідальної державної посадової особи, не звільняє її від відповідальності за міжнародним правом’²⁴.

І хоча Генасамблея ООН ніколи офіційно не ухвалювала і не відкидала Нюрнберзькі принципи після їхньої кодифікації, ці принципи було підтверджено й розвинуто у статутах Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії, Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди і Міжнародного кримінального суду, а також у міжнародній і національній судовій практиці.

Як зазначає Дж. Геслі, ‘сьогодні широко поширена думка, що Нюрнберзькі принципи являють собою звичаєве міжнародне право’²⁵. А отже, ці принципи можуть бути застосовані як юридичне підґрунтя для притягнення військово-політичного керівництва Ірану та РФ до міжнародної відповідальності за вчинені їх агентами міжнародні злочини. Створювати для цього окремі Спеціальний трибунал для покарання злочину агресії проти

²¹ Чвалюк А, ‘Перспективи концептуалізації статусу “держава-терорист” у міжнародному праві’ (2023) 4 Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право 4–15. [https://doi.org/10.31617/3.2023\(129\)01](https://doi.org/10.31617/3.2023(129)01).

²² Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 6 червня 2023 р. у справі № 344/14759/22 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111339649>> (дата звернення: 22.01.2024); Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 22 грудня 2022 р. у справі № 761/27732/22 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/108128394>> (дата звернення: 22.01.2024).

²³ Торпін З, Короткий Т, ‘Як подолати юрисдикційний імунітет та імунітет державної власності агресора: доктрина та практика’ <<https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/yak-podolati-yurisdikciyniy-imunitet-ta-imunitet-derzhavnoyi-vlasnosti-agresora-doktrina-ta-praktika.html>> (дата звернення: 22.01.2024).

²⁴ Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nürnberg Tribunal and the Judgment of the Tribunal. General Assembly resolution 95 (I). New York, 11 December 1946.

²⁵ Gesley Jenny, ‘Nuremberg Trial Verdicts’ <<https://blogs.loc.gov/law/2016/09/nuremberg-trial-verdicts/>> (accessed: 22.01.2024).

України, на нашу думку, не потрібно, адже все можна вирішити в рамках повноважень Міжнародного кримінального суду та національних судових органів.

Висновки. Отже, можна впевнено стверджувати, що міжнародне право має достатньо функціоналу для притягнення до кримінальної відповідальності вищих державних посадових осіб, які створюють і використовують злочинні організації з метою вчинення міжнародних злочинів. Зокрема, застосуванню у цій ситуації підлягає один із Нюрнберзьких принципів, який затверджує, що той факт, що особа, яка вчинила діяння, що становить злочин за міжнародним правом, діяла у ролі глави держави або відповідальної державної посадової особи, не звільняє її від відповідальності за міжнародним правом.

Початкове утворення органу виконавчої влади та наступне використання його для здійснення міжнародної злочинної діяльності (Іран) чи консолідація раніше створеного злочинного “проксі” у структуру власних збройних сил (РФ), у підсумку призводить до однакових шкідливих наслідків і є, на нашу думку, рівнозначним злочином, відповідальність за який мають нести особи, причетні до створення цих організацій та управління ними.

Демократичні держави світу мають об’єднати свої зусилля для протидії використанню РФ та її “проксі” небезпечної організованої злочинності, як це нещодавно зробили Україна та Сполучене Королівство, уклавши відповідну двосторонню угоду²⁶. І хоча ексміністр торгівлі та промисловості Венесуели Н. Мойзес вважає ці інструменти протидії новій загрози повільними, громіздкими і не підходящими для цього завдання²⁷, ми цілком підтримуємо ідею укладення міжурядових угод у сфері протидії діяльності мафіозних і терористичних держав. Докази, зібрані в результаті цієї взаємодії, стануть підставою для звернень до Міжнародного кримінального суду.

Напрями подальших наукових досліджень із цієї теми можуть стосуватися: питань обходу обмежень суверенного імунітету для стягнення російських державних активів за кордоном; порядку ліквідації та заборони діяльності міжнародних злочинних (терористичних) організацій, конфіскації всього майна та коштів цих організацій, а також заборону відновлення або створення спадкоємних чи подібних за характером діяльності організацій. Вирішення зазначених питань як раз і буде відноситись, на нашу думку, до повноважень Спеціального трибуналу, якщо його буде створено.

²⁶ Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії: Двостороння угода від 12 січня 2024 р. <<https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-88277>> (дата звернення: 22.01.2024).

²⁷ Moisés (n 3).

REFERENCES

Bibliography

Journal articles

1. John A, 'Conybeare and Todd Sandler. State-Sponsored Violence as a Tragedy of the Commons: England's Privateering Wars with France and Spain, 1625–1630' (1993) 77 Public Choice.
2. Chvaliuk A, 'Perspektyvy kontseptualizatsii statusu "derzhava-teroryst" u mizhnarodnomu pravi' (2023) 4 Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo <[https://doi.org/10.31617/3.2023\(129\)01](https://doi.org/10.31617/3.2023(129)01)>.
3. Kharchenko I, Panina I, 'Dyskusiia pro Rosiiu yak derzhavu-terorysta' (2023) 1(15) Visnyk studentskoho naukovohto tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa.

Newspaper articles

4. Families of PS752 victims push for government action against Iran on anniversary of deadly crash <<https://www.cbc.ca/news/politics/families-ps752-canada-iran-irgc-terrorist-listing-1.7075536>> (accessed: 20.01.2024).
5. The U.S. did it. The EU might. Why Canada won't put Iran's revolutionary guard on its terrorist list <<https://www.cbc.ca/news/politics/iran-irgc-terrorist-list-1.6637869>> (accessed: 20.01.2024).
6. United States takes Sudan off terrorism list after 27 years <<https://www.reuters.com/article/idUSKBN28O1I7/>> (accessed: 20.01.2024).
7. "Vahner" povnistiu finansuietsia z derzhbiudzhetu: otrymav \$ 1 mlrd – Putin <<https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/27/701631>> (accessed: 21.01.2024).
8. Spadok "Vahnera". Shcho zaraz vidbuvaetsia z naividomishoiu rosiiskoiu PVK <<https://focus.ua/uk/politics/600494-spadok-vagnera-shcho-zaraz-vidbuvayetsya-z-nayvidomishoyu-rosiyskoyu-pvk>> (accessed: 21.01.2024).
9. Torpin Z, Korotkyi T, 'Yak podolaty yurysdyktsiinyi imunitet ta imunitet derzhavnoi vlasnosti ahresora: doktryna ta praktyka' <<https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/yak-podolati-yurisdikciyniy-imunitet-ta-imunitet-derzhavnoyi-vlasnosti-agresora-doktrina-ta-praktika.html>> (accessed: 22.01.2024).

Websites

10. Currently listed entities. Public Safety Canada <<https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrtr/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx>> (accessed: 20.01.2024).
11. Gesley Jenny, 'Nuremberg Trial Verdicts' <<https://blogs.loc.gov/law/2016/09/nuremberg-trial-verdicts>> (accessed: 22.01.2024).
12. Mali: UN experts call for independent investigation into possible international crimes committed by Government forces and "Wagner group" <<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/01/mali-un-experts-call-independent-investigation-possible-international-crimes>> (accessed: 20.01.2024).
13. Moisés Naím, 'Mafia States. Organized Crime Takes Office' <<https://www.foreignaffairs.com/mafia-states>> (accessed: 20.01.2024).
14. Proscribed terrorist groups or organizations <<https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version>> (accessed: 20.01.2024).
15. Treasury Sanctions Russian Proxy Wagner Group as a Transnational Criminal Organization <<https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1220>> (accessed: 21.01.2024).
16. Babin B, Sevastopolskyi dok-utoplennyk, shkilni snidanky ta rosiiski terorysty <https://arcime.org/uk/investigations_ua/2023/06/22/sevastopolskyj-dok-utoplennyk-shkilni-snidanky-ta-rosijski-terorysty> (accessed: 22.01.2024).

Андрій Чвалюк

17. Parlamentskaia assambleia OBSE pryznala Rossyiu hosudarstvom – sponsorom terroryzma, ChVK “Vahner” – terrorystycheskoi orhanyzatsyei <<https://theins.ru/news/263164>> (accessed: 22.01.2024).
18. Smahyn N, Strana vne zakona. Chem opasno, chto SShA pryznaly yranskyi Korpus strazhei terrorystamy <<https://carnegiemoscow.org/commentary/78845>> (accessed: 20.01.2024).

Andrii Chvaliuk

PROSPECTS OF INTERNATIONAL RESPONSIBILITY FOR THE CONSOLIDATION OF AN INTERNATIONAL CRIMINAL ORGANIZATION INTO A STATE ARMED STRUCTURE

ABSTRACT. The article is devoted to clarifying the prospects for the application of international responsibility for the consolidation of an international criminal organization into a state armed structure. The issues raised in the article are caused by the need for the international community to respond appropriately to the cases of official “employment” of international criminals, which have recently become widespread. The use of new practices of state-criminal cooperation undermines the fundamental principles, norms and rules underlying the international legal order and therefore requires conventional condemnation with subsequent bringing of perpetrators to international responsibility.

The purpose of the article is to determine the prospects of applying international liability for consolidation of an international criminal organization into a State armed structure and to identify the subjects of such liability.

The main results of the study are to establish: the mechanisms of application of international liability for consolidation of an international criminal organization into a State armed structure; the circle of entities which should bear this liability; the qualification of these crimes in accordance with international law; and the jurisdiction of the body authorized to consider cases.

The conclusions note that international law has sufficient functionality to bring to criminal responsibility senior state officials who create and use criminal organizations to commit international crimes. In particular, one of the Nuremberg Principles is applicable in this situation, which states that the fact that a person who has committed an act constituting a crime under international law has acted in the capacity of a head of state or responsible state official does not relieve him or her of responsibility under international law.

The initial creation of an executive body and its subsequent use for international criminal activity (Iran) or consolidation of a previously created criminal “proxy” into the structure of its own armed forces (Russia) ultimately leads to the same harmful consequences and is an equivalent crime for which the persons involved in the creation and management of these organizations should be held liable.

Democratic states of the world should join their efforts to counteract the use of dangerous organized crime by the Russian Federation and its proxies by concluding appropriate bilateral agreements. The evidence collected as a result of this interaction will be the basis for appeals to the International Criminal Court.

KEYWORDS: international responsibility; international crime; international criminal organization; Wagner Group; terrorism; International Criminal Court.